کد خبر: ۲۸۳۹۹۰
چهارشنبه ۲۶ مرداد ۱۴۰۱ ۱۵:۰۴

اقتصاد فرهنگ و سیاست‌های فرهنگی

کتاب «اقتصاد فرهنگ و سیاست‌های فرهنگی» نوشته آلن پیکاک و ایلدریزو و ترجمه علی اعظم محمد بیگی است. وزارت فرهنگ و ارشاد این کتاب را در سال ۱۳۷۶ منتشر کرده است.

پیشگفتار مترجم

در چند دهه اخیر علم اقتصاد همچون سایر علوم اجتماعی شاخه‌های متعددی پیدا کرده است. پیدایش و گسترش این شاخه‌ها درواقع معرف کاربرد نظریه اقتصادی متعارف یعنی نظریه نئوکلاسیک برای تحلیل اقتصادی حوزه‌های مختلف فعالیت بشر است. اقتصاد فرهنگ و هنر در کنار شاخه‌هایی چون اقتصاد آموزش، اقتصاد بهداشت و درمان، اقتصاد جمعیت و اقتصاد کار یکی از این شاخه‌ها را تشکیل می‌دهد. ازآنجایی‌که رفتار تولیدکنندگان یا مصرف‌کنندگان در هر یک از این حوزه‌های فعالیت، ویژگی‌های اقتصادی خاص خود را دارد. این شاخه‌ها در چارچوب نظریهٔ اقتصادی متعارف، این رفتارها را تبیین و مدل‌سازی می‌نمایند. برای مثال، درحالی‌که در اغلب حوزه‌های فعالیت تولیدی و مصرفی بشر مانند تولید و مصرف کالاهای صنعتی و کشاورزی، دو بخش مصطلح به بخش خصوصی (در اینجا منظور تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان مستقیم این گونه کالاهاست) و بخش عمومی منابع مالی و به‌طورکلّی منابع اقتصادی لازم را تأمین می‌کنند، در حوزهٔ تولید و مصرف کالاها و خدمات فرهنگی و هنری که اقتصاد فرهنگ و هنر به آن می‌پردازد، به بخش یا گروه جدیدی برمی‌خوریم که به‌رغم آنکه خود مستقیماً در تولید یا مصرف این کالاها ذینفع نیستند، منابعی را به بخش فرهنگ و هنر تزریق می‌کنند (برای تحلیل اقتصادی رفتار این گروه، نگاه کنید به فصل ۴). در ایران، این گروه برای مثال، به شهرداری‌ها کمک مالی می‌کنند تا فضای فرهنگی بسازد یا بخشی از ثروت خود را وقف فعالیت‌های فرهنگی می‌نمایند. همچنین رفتار تولیدکنندگان برخی کالاها و خدمات فرهنگی مانند نویسندگان و هنرمندان در تخصیص اوقات خود به تولید این کالاها و اوقات فراغت را به غیر از انگیزه‌های مادی تأمین نفع شخصی –که اصل موضوعهٔ اساسی نظریهٔ اقتصادی متعارف در تحلیل رفتار بنگاه‌های تولیدی را تشکیل می‌دهد- انگیزهٔ غیرمادی علاقه به نفس انجام آن فعالیت هدایت می‌کند (برای مطالعه عوامل مؤثر بر رفتار هنرمندان در تخصیص اوقات خود به کار و فراغت، نگاه کنید به فصل ۶).

هدف غایی کاربرد نظریه اقتصادی برای تحلیل فعالیت‌های تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات فرهنگی چیست؟ یکی از مشخصه‌های اقتصادی قرن اخیر این است که سهم دولت‌ها در تجهیز و تخصیص منابع برای انواع فعالیت‌های تولیدی و مصرفی جامعه به‌شدت افزایش یافته است. امروزه دولت‌ها با استفاده از ابزارهای سیاستی مختلف یعنی اخذ مالیات، انجام مخارج و تنظیم بازار سعی می‌کنند تا بر میزان و ترکیب هزینه‌های تولیدی و مصرفی جامعه اثر بگذارد.

امروزه یک حوزه مهم مطالعات اقتصادی آن است که اقتصاددانان براساس معیارهای عدالت و کارایی در تولید و مصرف کالاها و خدمات مختلف، بایدها و نبایدهای دخالت‌های اقتصادی در بخش‌های ذیربط را تبیین نمایند و سیاست اقتصادی دولت در هر بخش را به آن سمت هدایت کنند. اگر مثال خود را به بخش فرهنگ و هنر محدود کنیم برای مثال، آیا تولید و مصرف کالاها و خدمات فرهنگی و هنری شایسته دریافت کمک‌های مالی دولت است یا نه؟ و این شایستگی بر چه معیارهایی استوار است (برای مطالعه دلایل هنجاری پرداخت یارانه به تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان کالاها و خدمات فرهنگی و هنری، نگاه کنید به فصل ۱۱). بخش سوم کتاب

«اقتصاد فرهنگ و سیاست‌های فرهنگی» که بخش عمده این کتاب را تشکیل می‌دهد (فصول ۸ تا ۱۲) به بیان و تحلیل این گونه مسائل سیاست‌گذاری اقتصادی در بخش فرهنگ و هنر اختصاص دارد.

آنچه در بالا گفته شد معرف دنیای مطلوب نظریه اقتصادی است؛ دنیایی که در آن دولت‌ها به پیامدهای سیاستی تحلیل اقتصادی رفتار تولیدی و مصرفی بشر در حوزه‌های مختلف توجه داشته باشند و در چارچوب اصل حاکمیت مصرف‌کننده، از طریق دخالت اقتصادی بجا و مناسب بر رونق بخش‌های اقتصادی بیفزایند و به‌طورکلّی رفاه جامعه را افزایش دهند. اما در دنیای واقع، بیشتر دولت‌ها. به‌ویژه در کشورهای درحال‌توسعه و در بخش فرهنگ و هنر برخلاف الزامات نظریه اقتصادی، چنان در تجهیز و تخصیص منابع در این بخش دخالت کرده‌اند که به بخشی ضعیف و وابسته به کمک‌های دولت تبدیل شده است. هرچند ضعف اقتصادی بخش فرهنگ و هنر ریشه‌های غیراقتصادی نیز دارد اما شاید کتاب «اقتصاد فرهنگ و سیاست‌های فرهنگی» نشان دهد که عوامل اقتصادی به‌ویژه تصمیمات اقتصادی دولت‌ها نیز می‌تواند این ضعف را تشدید کند یا خون تازه‌ای در کالبد این بخش جاری نماید.

فهرست مطالب

پیشگفتار ویراستاران

بخش اوّل: تعاریف و سنجش فعالیت‌های فرهنگی

۱. هنر از دیدگاه اقتصادی

۲. مسائل اندازه‌گیری فعالیت‌های هنری

۳. فرایند تأمین مالی فرهنگ و هنر در یک نگاه تطبیقی: چند مسئله روش‌شناختی

بخش دوم: چند مسئله تحلیلی در حوزه اقتصاد فرهنگ و هنر

۴. تحلیل ابعاد خرد اقتصاد هدیه و حمایت مالی

۵. اطلاعات ناقص و کالاهای فرهنگی: رخوت تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان

۶. مدل رجحان کار در رفتار هنرمندان

۷. معمای اقتصادی نگهداری میراث فرهنگی

بخش سوم: چند مسئله سیاست‌گذاری اقتصادی در بخش فرهنگ و هنر

۸. عدالت، کارایی و حق مؤلف در حوزه کالاهای فرهنگی

۹. نحوه تخصیص حقوق در بازار هنر معاصر: حق مؤلف، حق مستمر و حق نمایش

۱۰. تنظیم بازار در بخش فرهنگ

۱۱. دستیابی به هدف‌های دولت در بخش هنر و میراث فرهنگی

۱۲. طراحی و اجرای سیاست تأمین مالی فعالیت‌های فرهنگی و هنری از دیدگاه اقتصاددانان